

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE: TRIDENŃ UKRAINIENNE

Число 47 (355) рік вид. VIII. 4 грудня 1932 р. Ціна ₴р. 2. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 4-го грудня 1932 р.

Шостидесятиліття Богдана Лепкого дало нагоду українському громадянству виявити свою пошану до одного з найкращих наших письменників, талановитого поета, великого патріота-громадянина і скласти йому подяку за те, що словом своїм, пером своїм дав він протягом багатолітньої і високоцінної діяльності рідному народові, за те, чим прислужився він справі нашого визволення, одбудування нашої державности.

Ім'я Богдана Лепкого і твори його, перейняті глибокою любов'ю до рідного краю, овіяні славою нашого величного минулого, вірою незломною у світле майбутнє України, — добре відомі всім. І не диво, що вшанування заслуженого і улюбленого поета-патріота стало таким велелюдним, а одразу з тим і таким однодушним, об'єднуючи коло себе всіх.

20-го листопада пишно і тепло вшанували ювілята земляки з Галичини та українська колонія в Кракові. А минулої неділі, 27-го свою пошану заслугам невтомого будителя складала українська еміграція у Варшаві. І не випадком свято вшанування одного з найвидатніших і найзаслуженіших сучасників наших зв'язано було з повним побожності спомином про великого попередника нашого —несмертельної слави гетьмана Івана Мазепи. Лепкий бо своєю блискучою трилогією, що оживила перед нашими очима героїчну боротьбу наших предків за самостійність та близькою тисячам читачів зробила величню і трагічну постать найбільшого з наших гетьманів, зв'язав таланови-

тою рукою мистця минуле з майбутнім, тим майбутнім, куди кличе нас заповіт Мазепи і куди має привести його здійснення.

Вельми шановному і високодостойному ювілятові, що його ім'я прикрашує й наш тиждневик, складаємо тут привіт і пошану від нашої редакції, від усіх тих, хто, вірний старим прапорам, коло неї гуртується.

І вітаючи сьогодні дорогого поета, з особливою приємністю просимо його прийняти привіт од усіх читальників «Тризуба», — не тільки тих, що розкидані світами, тут, на чужині, перебувають, але і тих, що там, на поневоленій нашій отчизні zostалися.

Іменем усіх читальників, прихильників, однодумців «Тризуба», в розсіянні і на Україні сухих, Богданові Лепкому — поклін, подяка і слава на многи літа.

* * *

Невеличка замітка, що її надруковано в хроніці цього числа про розподіл коштів, які ухвалено в Женеві видати у позику еміграційним організаціям, викликає багато гірких думок, наводить на поважні міркування. Звісно, в тому немає нічого нового й дивного.

У фінансовій комісії ми не представлені, в Дорадчому Комітеті — ми в меншості. Росіянам, сильним своїми давніми зв'язками, пощастило придбати там чималі впливи, захопити міцні позиції, що вони і повертають на свою користь без всякого сорому, нехтуючи правами і інтересами біженців інших народів.

Звертає на себе увагу, що де-що уділено на потреби українських емігрантів лише в Польщі та в Румунії, представники яких виявляють розуміння інтересів української еміграції, прихильно до неї ставляться і обороняють її в міжнародній установі, за що їм належить щира подяка. Але цілу низку вимог наших установ в інших країнах не задоволено.

З тою нерівномірністю розподілу ми не миримось. Тут ходить не тільки про принцип, про справедливість, але й про життєві інтереси наших емігрантів, на яких особливо боляче відбивається сучасна світова криза.

Постійна праця наша в Женеві має продовжуватися і підсилитися. Але, як не раз ми про це вже писали, того замало. Українські емігрантські установи повинні вести систематичну роботу, кожна в тій країні, де вона перебуває, висвітлюючи свої потреби і прихилиючи до

себе представників тих держав у відповідних організаціях Ліги Націй.

Робити треба далі, уперто й систематично, але покладати великих надій на ту роботу не можна.

Українській еміграції слід дбати про те, щоб мати змогу спертися на власні сили. Трудна це справа, а найтрудніший її початок, та ті здобутки на організаційному полі, які за останні роки можна записати на актив наших емігрантських об'єднань, дають до того ґрунт.

Українській еміграції час поставити питання і вирішити його, як самій допомогти собі.

Чи це можливе?

Людство завжди шукає чогось цікавого, екстраординарного.

Ідучи за цим бажанням людей, кіна за останніх часів запровадили демонстрування на екрані різних раритетів, різних надзвичайних випадків...

І багато людей ламає собі голову, щоб винайти якусь нову тему, винайти щось справді цікаве, оригінальне...

Але життя завжди випереджає найсміливішу людську фантастику і подає нам часто-густо на своєму екрані справжні не тільки раритети, але навіть цілковиті унікати...

Перш, ніж оповісти за такий унікат, дозволимо собі пригадати де-що з нашого минулого.

Чимало в житті України траплялося трагічних подій, трагічних моментів... І один з таких найтрагічніших днів був день 27 червня 1709 року, коли остаточно заламалися надії гетьмана Івана Мазепи виправити фатальну помилку великого Богдана — прилучення України до Росії...

Не пощастило... Не судилося...

І великому патріотові довелося кинути свою батьківщину, довелося разом зі своїм спільником, королем Шведським, тікати на чужину, до Туреччини, і засновати там першу українську еміграцію.

Воєнні події, ніби, припинилися на теренах України, але нещасну мученицьку країну продовжувало і надалі заливати ціле море крові, — кари на горло, надлюдські тортури, заслання, ув'язнення припало на долю найкращих синів України...

То озвірілі переможці своєю помстою хтіли забити в цьому народі прагнення до волі, до визволення...

«І гдѣ жъ Мазепа? Гдѣ злодѣй?
Куда бѣжалъ Іуда в страхѣ?
Зачѣмъ король не межъ гостей?
Зачѣмъ измѣнникъ не на плахѣ?»...

Але навіть влада такого всемогутнього монарха, як перший імператор всеросійський, не могла тоді досягнути гетьмана.

І в безсилій лютій злобі наказав Петро I заінсценізувати ганебну кару на горло свого ворога. Зависла на шибениці фігура «зрадника». Але цього було замало, треба було зганьбити цю постать перед самим українським народом, перед цілим світом, забити саму пам'ять по ньому, і то на віки вічні...

І слухняна волі свого самодержця церковна ієрархія проголосила анатему «зłodієві Івашкові Мазепі»...

Анатема... чи є що ще жахливіше, ще страшніше?...

Анатема це не є лише відлучення від церкви, це є проклін людини в ім'я Бога, проклін від Бога і не тільки живої людини, це — проклін її душі, її тіла по смерті, проклін його кісток, його домовини, і проклін на віки аж до страшного суду Божого...

І такою найстрашнішою карою було покарано людину високорелігійну, свідомо віртуу, людину, що так багато зробила для церкви, будуючи церкви Божі, школи духовні, оздоблюючи їх, витрачаючи на це величезні кошти, багато часу...

І разом з могутніми басами протодияконів, що по всіх місцях Російської імперії проголошували анатему «зłodієві Івашкові Мазепі», разом з молитвами-вимогами про надання довгих років «благочестивїйшешему» — цілковитому атеїстові на троні, вбивці рідного сина,—неслися окремі полохливі безіменні молитви і з церков Печерської Лаври, і з пишного Микольського собору в Києві, і з Братства, і з великого Троїцького монастиря в Чернігові, і з на-пів заритої у землю малесенької церковки в Борзні, і з єдиної церкви, що залишалася в Батурині по знищенні його, і з Полтави, з Переяслава — молитви про «создателя» храмів цих...

А чи може розум людський дізнатися, до яких молитов чуліше вухо Боже, чи може він собі усвідомити рух терезів у руці Божій?...

Але бігли роки, розгортався по троху свиток історії...

Помер на загадкову смерть Іван, пішов до невідомого і Петро... Мінялися постаті на троні імператорів всеросійських... і «богоподобная царевна киргиз кайсацкія орды», вбивця свого чоловіка, і «благословенный» — її онук, вбивця рідного свого батька, і той, що буквально хотів затулити рота українському слову, і той, за доби «ліберальних» реформ якого офіційно оголошувалося, що українського слова не було, немає і не буде, і той, що во ім'я «православія, самодержавія и народности» ще більш пуга наклав на все українське, і той, за останніх років якого гадали, що настав слухний час остаточно покінчити з українцями...

Прогреміла перша революція, повстали політичні партії, говорила державна дума, квітнули російські мистецтво й література, ніби така поступова, гуманна...

Минали століття... а на протязі цих століть гуло по церквах Російської імперії: «зłodієві Івашкові Мазепі анатема»...

Застрашний був цей ворог, неживий, проклятий Мазепа...

І повалився трон «самодержавнїйшихъ», але і за часів тимчасового уряду, такого ліберального, такого революційного, коли церква

російська ніби широко святкувала своє визволення з-під опіки царату, не намоглися зняти анатему з Мазепи...

Залишився за страшного ворога і тоді для великої, єдиної неподільної Росії цей Мазепа, ці мазепинці...

І ось минуло ще де-кільки років, виростає покоління, для якого вже незрозуміла колишня Російська імперія, виростає покоління, для якого незрозумілі часи, коли, ніби, не було України...

Вийшла на міжнародній форум суверенна Україна і не зникне вже з нього, а новітні мазепинці-петлюрівці боряться, щоб здобула вона свою суверенність надалі не тільки *de jure*, а й *de facto*, боряться проти посягнень червоної Росії...

І ось року 1932, за часів існування на теренах Польщі а в т о к е ф а л ь н о ї православної церкви, повстало в цій державі питання про зняття анатем з гетьмана Івана Мазепи і про відправлення панахиди по ньому.

Синод автокефальної, тоб-то цілком незалежної православної церкви в Польщі, по нараді ухвалив, що до зняття анатем з Мазепи він не компетентний...

Нехай і так, нехай представники церкви, що найшли в собі трохи «революційности», щоб оголосити церкву за автокефальну, не могли, а може й не захотіли, знайти в собі бажання закреслити щось ніби середньовічне, щось зовсім не каноничне, не догматичне, щось суто політичне, що заподіяла зверхність цілком іншої православної церкви, зверхність, що могла-ж помилятися, що була під примусом царату... Нехай і так, нехай «ми в цьому не компетентні», хай...

Ну, а щоб одправити за православним чином звичайну панахиду, помолитися перед Всемогутнім, щоб дарував він небіжчикові всі гріхи його, вільні й невольні?

І гадалося, і наївно вірилося, що синод автокефальної православної церкви в Польщі на це прохання, внесене до нього, відповідь:

«Не ми накладали на небіжчика анатему, не нам запроваджувати чин формального її зняття, не хочемо брати це на себе, але ця анатема нас не обходить, чи мало траплялося по інших православних церквах різних суто-політичних вчинків, різних справ не догматичних, не каноничних — все це для нас не обов'язкове, все це нас, як синода автокефальної церкви, не обходить, не наша справа мішатися в політику чужої держави, яка до того мала місце 200 років тому, а оскільки не міг небіжчик не бути не грішним, благословляємо молитися Богові любови, Богові ласки, всепробачення, щоб дарував Він йому гріхи його»...

Так вірилося...

Але синод автокефальної православної церкви в Польщі постановив так:

«Оскільки синод православної церкви в колишній імперії Російській року 1708 віддав Івана Мазепу анатемі за бажання відокремити Україну від Росії, за повстання проти імператора всеросійського, за зламання присяги йому, то не дивлячися на те, що і Російської імперії вже не існує, але існує вже Україна — ми, синод автокефальної

православної церкви в Річі Посполитій Польській, року 1932 вважаємо, що і справді з його боку існує найжахливіший гріх, вважаємо, що і досі Мазепа є під анатемою, під прокляттям Божим, а тому правити панихиди по ньому з а б о р о н я є м о »...

Синод православної церкви заборонив молитися за небіжчика, як за страшного перед Богом, церквою і людьми грішника; синод ласкаво лише дозволив молитися про «розгрішення» душі небіжчика, бо і досі занадто вона грішна, щоб можна було за неї молитися, як моляться за всіх...

І забув або не захотів згадати синод, що коли упокоївся в році 1709 святої пам'яті гетьман, то з великими почестями ховали його на теренах тодішньої Туреччини, тоб-то на теренах патріархату Царьгородського, ховали за православним чином, навіть у церкві...

Забув чи не схотів згадати ще синод, що влітку року 1918 архипастирі російської православної церкви правили урочисту панахиду по святої пам'яті гетьману Івану Мазепі, урочисту панахиду в Києві, столиці незалежної України.

І ще забув синод, чи не захотів пригадати, що автокефальна православна церква в Румунії править і зараз панахиди по покійному гетьману.

І не захотів ще синод пригадати, або може справді забув, що до цього часу єпископи і автокефальної православної церкви в Польщі тако-ж дозволяти правити за православним чином панахиди по гетьману І. Мазепі, і такі панахиди правили...

І хоч може дивно для всього світа буде, але цілком консеквентно для синода автокефальної православної церкви в Польщі, що одного дня почуємо в церкві св. Марії Магдалини на Празі в Варшаві бас протодиякона, що виголошуватиме: «зłodієві Івашкові Мазепі анатема»...

Кому, мовляв, гетьман—національний може найбільший герой, втілення того, за що вмирили, вмирають і вмиратимуть найкращі сини нації, а кому — «зłodій», «Івашко», анатема...

Але помилилися ми; не для всіх це буде дивно, знайдуться і такі, що вважатимуть це за цілком природне, та вже й знайшлися.

В паризькій газеті, зрозуміло російській, — «Послѣднія Новости», —ліберальній, поступовій газеті, з самим Мілюковим на чолі, з співробітниками, що, ніби, завжди боролися з царським урядом, що побожно ставляться до таких «зрадників», як, скажем, декабристи, надруковано з цього приводу коротеньку заміточку з заголовком «Мазепа остається подь анафемою».

Ви думаєте, що дивуються, може протестують? Ні, констатують факт, нічого, мовляв, не поробиш. І яке задоволення можна вичитати по-між цих рядків; міцнішає, мовляв, наш фронт проти цих мазепинців, може хоч анатемою їх налякаємо...

Але коли пробігаєш очима оці написані рядки, які не лише написано, а й пережито, мимоволі повстає запитання:

Та чи можливо все це тепер, року 1932?

Гл. Л.

Смертність на сов. Україні за планом другої п'ятилітки

В другому числі «Вістей Всеукраїнської Академії Наук» за 1932 р. вміщено доповідь акад. М. Птухи про людність сов. України за другої п'ятилітки.

В своїй доповіді автор подає дані аналізу смертності людности сов. України з розподілом їх за статтю і віком людности на час перепису 1926 року в порівнянні з дореволюційним часом 1896—97 р.р. Вже на початку доповіді — наперекір заведеному в наукових працях порядку — знаходимо загальний висновок, а саме, що новий соціалістичний лад та відпоідні заходи совітської влади спричинилися до величезного прогресу життєздатности населення сов. України. В підтвердження цього висновку автор і наводить в дальшому дані що-до смертности всієї людности на сов. Україні взагалі, та різних вікових груп чоловічої і жіночої статі з окрема.

Насамперед ак. Птуха констатує, що в 1926—7 р. р. в порівнянні з 1896—97 р. р. смертність всієї людности зменшилася на 21 відс. для чоловіків і на 24,5 відс. для жінок, при чому в сільських місцевостях смертність вища, ніж в містах. Тоді, як на селах у чоловіків смертність упала на 20,9 відс., в містах — на 30—32 відс., а в чотирьох великих центрах промисловости — Києві, Одесі, Харькові та Дніпропетровському — і того більше, а саме, на 36,3 відс. у чоловіків і на 36,1 відс. у жінок.

В зв'язку з падінням смертности піднялася пересічна протяжність людського життя: чоловіка з 31,4 до 49,4 року, а жінки з 35,4 до 55,4 року. На жаль, ак. Птуха не бере на увагу «переселення з території УССР до інших місцевостей», от як, напр., до Соловків, а тому не знаємо про пересічну протяжність життя тих українців, що знаходять смерть на засланні у Соловках.

Навівши згадані тут дані, ак. Птуха ставить реторичне запитання: «Хіба ж це не казкові наслідки нового соціалістичного ладу й будівництва соціалізму в УССР?».

В дальшому ак. Птуха переходить до аналізу смертности окремих вікових груп — немовляток, дітей від 1 до 9 років, дорослих (від 20 до 60 років) і старих (по-над 60 років).

Смертність немовляток упала на сов. Україні на 23,3 відс. для хлопчиків і на 31,1 відс. для дівчаток, себ-то, за словами ак. Птухи, «темпи падіння смертности немовляток на Україні такі, як у Франції та почасті в Англії, і далеко більші, ніж в Італії». Ще більші досягнення констатує ак. Птуха в групі дітей віком од 1—9 років: тут смертність упала мало не на 40 відс. (39 відс. у хлопчиків і 39,5 відс. у зівчаток), себ-то «темпи падіння смертности перегнали Англію, Сполучені Штати та Італію». Майже такого ж темпу досягла група дорослих жінок — 38,4 відс. (чоловіків — смертність упала на 18,8 відс.). «В цьому відношенні — так висловлюється ак. Птуха — ми вже випередили своїми темпами всі без винятку великі буржуазні країни світу». Найменший

темпа падіння смертності помічається в групі старих: чоловіки старші за 60 років помирали на Україні в 1926—27 р. на 4,7 відс., а жінки на 10,8 відс. менше, ніж в 1896—97 р. р. Ак. Птуха в своїй доповіді не обмежився наведенням порівняльних даних що-до смертності в 1896—97 р. р. та в 1926—7 р., але й накреслив майбутнє, «на підставі певних директив влади що-до розгортання соціалістичного будівництва».

Ось ті висновки, до яких прийшов ак. Птуха що-до ймовірного падіння смертності на останній (1937) рік другої п'ятилітки в порівнянні з 1926—27 р. р.:

1. Року 1937 смертність немовлят по цілій УССР упаде — хлопчиків до 10 відс., а дівчаток до 8 відс., себ-то протягом першого року життя помре з кожної сотні новороджених 8—10 дітей.

2. По всіх вікових групах смертність од частини гостро-заразних хвороб (тиф висипний і поворотний та віспа) зовсім знищується! Смертність од шлункових хвороб (хвороби шлункові та бігунка) зменшується на 75 відс., смертність од самогубства, забиття, дітогубства, нещасних випадків зменшується на 50 відс.

3. Смертність дитячих вікових груп 1—4 і 5—9 років од кору, шарлатини, кашлюка, окладу й крупу та інфекційних хвороб зменшується на 75 відс.

4. Смертність од усіх інших хвороб для осіб 1—49 років зменшується на 25 відс., 50-54 років — на 20 відс., 55-60 — на 15, 60—64 на 10, 65-69 на 5 відс.

Протяжність майбутнього життя сягає для 1937 року — 56,76 року у чоловіків і 59,79 року у жінок, себ-то вона щось на 11 років більша від протяжності життя за сучасних умов (45,4 і 48,8 р.).

З накресленого ак. Птухою плану виходить, що постійний голод на сов. Україні, надмірне зубожіння всієї людности, планове нищення українського населення російськими окупантами надзвичайно сприяє життєздатності населення сов. України, а відсутність ліків і медичної допомоги веде лише як-що не до певного знищення смертності (від тифів і віспи), то бодай до значного ослаблення її темпу, так що сов. Україна має стати країною, де «нѣсть ні болѣзнь, ні печаль, ні воздыханіє, но жизнь безконечная». Нема чого казати, — справді казкові досягнення большевицької влади на полі фізичного оздоровлення людности сов. України.

От тільки виникає питання, на чий рахунок слід віднести ці досягнення, чи на рахунок нового соціального ладу, як твердить ак. Птуха, чи на рахунок статистики, яку ак. Птуха услужливо підпорядковує директивам влади — завдати сорому всім без винятку великим буржуазним країнам світу що-до їхньої боротьби за піднесення життєздатности людини?

Ст. Сірополко.

«Дві хвилині тиші»

Кажуть, щопід наркозом, у менті перед остаточною втратою свідомости перебігає в уяві людини майже все життя, принаймні найбільш його видатні події. І це — з надзвичайною швидкістю, в де-кількох хвилинах.

Так і в цих «двох хвилинах тиші», коли в день свята перемоги чи незалежності зупиняєшся на вулиці європейської столиці і стоїш мовчки з непокритою головою, і весь рух і гамір навкруги припиняється. За ці дві хвилині пройдуть перед духовним зором страшні і сумні картини минулого, як раз ті, що за-для них і встановлено цей зворушуючий звичай.

Ось перед нами здвиг людей підчас мобілізації в кінці літа 1914 року. Відірвані від землі і праці, запалені сонцем, сильні і бадьорі, з'явилися вони з околиць сел і наповнили собою невелике повітове місто. Коротке повторення військової науки—не забули! Зустріч з старими товаришами і командирами, молебні і підбадьорююча промова найстаршого, трагічні моменти прощання й розлуки з рідними — і на фронт.

І так скрізь по всіх просторах батьківщини. Україна дала багато мільйонів живої людської, високої якості, військової сили. І з цієї мобілізації мало хто повернувся; полягли на полі бою.

А були вони найліпшою частиною російської армії, а боролися і гинули разом з тими, які велику війну виграли. Ще Україна тоді й її незалежність не була ними освідомлена, але — несвідомі — вони віддали своє життя за неї, бо-ж здійснення незалежності України, як і багатьох інших народів, можливо стало лише в нових умовах, що їх створила перевага спільників. І за цю перемогу ті перші погинули.

Ось ми перед кінцем війни. Розкладається східній фронт од внутрішньої і зовнішньої агітації. Але саме українським воякам дано було гасло не роскладу, а будування: об'єднання й виділення українських частин. На фронті і в запіллі ці частини утворилися. І були то українські частини, які найдовше протримали фронт. В-осени 1917 року зібралися делегати від них на 3-ій військовий з'їзд майже трьох мільйонів українського вояцтва. Ці вже були свідомі боротьби за незалежність, і незалежність України на початку 1913 року була проголошена, визнана де-кількома державами, і нав'язано було дипломатичні зносини.

Однак — війна з метрополією, яка не схотіла втратити так велику і багату колонію, як Україна. Війна з найбільшим напруженням зброї і підступу з боку «метрополії», з найбільшим виявленням героїзму, відданості і мучеництва з боку нашого.

Україна в цій боротьбі не встояла. Її повернуто знову у становище колонії.

І проходять перед нами юнацтво Крут і досвідчені вояки Базару, голодні й холодні загони повстанців, обідрані, але сильні духом учасники Зимового походу; проходить перед нами і «чудо над Віслою»,

створене і нашими військовими силами. Проходять і «суди», і ростріли в льохах Чека.

Україну переможено; зброю в неї вирвано з уміраючих рук, а добровільно зброї вона не здала.

На що-ж ці жертви і нові мільйони жертв? Як і ті перші, так і ці останні — уже цілком свідомі в боротьбі за власну державність — полагають за Україну та разом і за ту нову Європу, що її створила побіда союзників.

Бо-ж об наш край розбилася навала московсько-большевицького варварства на європейську цивілізацію і далі не пішла, і не йде. Правда, нас переможено, розбито, ми втратили незалежність, але-ж тим самим ми дали можливість зберегти незалежність іншим, що знаходяться на захід од нас.

«Дві хвилині тиші», і думаєш, невже-ж Україна, принісши стільки нечисленних жертв, не має права на більш людське положення, принаймні у тих своїх землях, які не знаходяться під большевицькою окупацією. Був на це час і була і є повна можливість.

Олексій Коляденко.

Шматочки минулого

VII.

Добре знаю, що пишу я оці «шматочки життя» якимось не по людськи: теб-то без жадної програми... Але більше мені подобається не по прямих рейках, наче машиною, бігти, а, не поспішаючи, степовою доріжкою їхати, звертаючи свої очі і на квітки, і на бур'яни, і на свіже поорану риллю та на небо безкрає, вже рожеве перед заходом мого життя на землі...

Де-що я вже оповів про моїх вихователів-співробітників не тільки що-місячника — нашої енциклопедії, а справдішньої київської старовини. Без жадних лапок...

А від Київа святого, великого знову забажалося мені повернутися до Конотопщини, до Гирявки, до Підлипного милик...

Тут моїми вихователями були малоосвічені селянські люде, та й не один Кондрат Петренко, що я за нього згадував, а ще і Степан Коротя — швець, хоч і мав він власні ноги покалічені і не ходив, а лазив по землі, спираючися правою рукою у шкіряній рукавиці. А в Гирявці мій кум, Оникій Косенко, стрункий, великий, — він добре співав басом у гирявській церкві, — заможня була людина, так як і більшість людей нашого кутка, і всі вони іменувалися Косенками, всі були козацького роду, ніколи не знали ані кріпацтва, ані панщини...

Іноді нудно здавалося мені у Підлипному, у батьківській хаті, особливо, як траплялася якась «передержка» з математики чи грецької мови, а траплялися вони майже кожного літа. Цілий день сидів над моєю душею «репетитор» Володя Огієвський, мій брат у других, добряча людина, з душею, як у малої дитини.

Пам'ятаю такий епізод:

— Ну, Борисе, будемо рішати алгебраїчні задачі?..

— Добре... Але скажи мені наперед, чи був ти коли закоханий?..

— Що ти мелеш — іди води випий... Тобі ж 16 років...

— А тобі 23 роки, а ти наче старий дід...

— Пиши: — вода тече до басейну з двох грантів...

Позіхаючи я писав, а сам думав, чи пощастить мені цього тижня піти на полювання... І ненавидів я ту алгебру...

Втікати до Гирявки не часто бувало можливо.

Тоді став я утікати поночі, на вулицю до парубків та дівчат, що сиділи та співали аж до світу на колодках біля хати Степана Короті.

Був той Степан за тодішніх часів дуже письменна людина: — усю Біблію прочитав, але часто звертався до мене з запитаннями: чи правда, що земля крутиться, чи правда, що без війни жити не можна, чи правда, що на землі води більше, ніж самої землі?...

Я тоді дуже любив їздити верхи, і зробив мені Степан з реміню доброго канчука, не звичайного, а з брязкалами та з нарушником з блакитної лимарщини... Це був добрий подарунок і я за нього подякував йому де-якими книжками...

Носив йому «Основу», носив йому Гоголя і подарував «Кобзаря» — якесь дуже не гарне видання, здається, київське Йогансоновське, з «твердими знаками» та з ґ. «Шевченкову «Катерину» Степан міг розказати майже всю, не заглядаючи до книжки.

Як тепер, трохи не за пів-віку, бачу, — був цей Степан майже свята людина: ненавидів насильство, не нарікав на родичів, що його, каліку, іноді ображали:

— Ти каліка, на що тобі та земля придалася?...

Степан і з цим погоджувався. Заробляв він не дуже багато, бо брав за роботу добрих чобіт з довгими холявами три карбованці, а працював над ними не менш, як тиждень.

І що мені було дивно — був він закоханий в одну дівчину, хоч і знав, що ніколи йому не доведеться не то що одружитися, а й жити біля неї...

І знав про це кохання тільки один я...

Степан співав басом тихесеньким, але без його голосу хор якось не налагоджувався...

Як перебувала наша родина у Підлипному, то вечеряли ми дуже рано: — холодні курчата, що залишилися від обіду та кисле молоко.

А на припочатку десятої вже вигукувала мати на всіх дітей:

— Спати, спати, спати... Краще завтра раніше встанете... Йшов і я наче спати до своєї невеличкої кімнати, яку так, як і батьків кабінет, було обліплено замість шпалір картинками з різних ілюстрованих журналів.

Гасив свічку, але лягав, не роздягаючися. Лежав, чекав, доки не затихне все, доки перші півні не заспівають...

Потім тихесенько вилазив через вікно, стежечкою по-за льодовнею аж до рова край саду... І поки пробіжиш тією вузесенькою стежечкою, то всі чоботи у росі, і холодно у ноги. А далі через кладку тагородами

до села. Усі куткові собаки знали мене і не гавкали... А в небі зірки горять... Підпідьомкають перепели у просі. Душить коноплею, і досі не знаю я пахошів більшої кріпости, але й найбільшої ніжности...

Вже видно у темряві велику купку парубків та дівчат на колодках, вже бачать мої очі маленьку постать Степана.

І вже не чую я холоду, навпаки аж гарячою кров'ю серце обилється, як почувеш якийсь дівочий голос, що шебече:

— Хіба я, хіба що, хіба гріх, чи що... псі...

Примошуюся ліворуч біля Степана. Палтух Голінчин подає мені свою свитку:

— Одягніть, а то змерзнете...

— А ти ж сам?

— Та я в чумарці.

— Ну, спасибі.

А праворуч біля мене красуня над красунями (так мені тоді здавалося, та може й справді так було) — Ївга Щербатого, тиха, мовчазна, але добра співачка. У темряві шукаю її руку: гаряча, стискую її і чую, що відповідає вона... А Пархвентій Прокопенко вже заводить:

Котилася з неба та ясна зора,
Та й не впала до долу...

А далі й голос, наче трошки низький, наче трошки сумний, Ївги, потім Степанів басок, та всі загалом беруться:

Просилася молода дівчина
З вулиці до дому...

Та й виводять останню ноту без кінця довго, наче орган гуде... Це була наша найулюбленіша пісня...

Співали ми ще веселої, починалася вона так:

Що й у лісі під дубком
Стоїть дівка з парубком,
Вітер дуба хиляє,
Хлопець дівку питає...

Не дуже музична ця пісня була, наче з викриками. Але подобалося мені, як виводила Ївга слова:

Що в городі бузина
Така біла, як і я,
А хто йде, не мине,
Поцілює мене...

У нас, на Конотопщині говірка була така — цілювати, а не цілювати...

Хоч я сам тоді ні разу не відважився поцілювати Ївгу.

Кінець цієї пісні був такий:

Не цілуй мене так,
Нехай мене поцілює
Чорноморський козак...

І багато ще всяких пісень співали...

Іноді брав Степан свою стареньку скрипку, а я приносив бубна, що купив у Києві...

Грали і співали, але не пригадую, щоб танцювали дівчата, — мабуть соромилися...

Гуляли та розмовляли аж до світу... Червоніло небо...

Стомлений та щасливий повертався я додому навпростець горадами. У саду горобці вже цвірінчали, як несамовиті, вся трава та городина росна, наче сива. Півні співають. Над ставом туман блакитний. І знов холодно, аж самі тобі зуби ляскають, бо світку повернув Палтухові...

Давні часи були... Милі і дорогі люде. Ми «ідилій» не творили, а проте й журитися не вміли.

Колись хтось з дядьків Лашинських довідався, що я хожу на вулицю, і сказав мені:

— Тебе ж там парубки колись поб'ють.

— Мене?

— Еге-ж, тебе.

— І з роду і до віку ні. Не то, що бійки я ніколи не бачив на вулиці, але й поганого слова не чув...

— Странно...

Нехай і «странно» думав я, нічого ви не тямите. Я свій чималий куток, Короваївку, добре знав, всіх, і старих, і малих, і свідчу, що від 1884 до 1887 року жадна дівчина у нас не привела байстряти.

Але вибачте, мої читачі, і сучасні, і ті, що може, колись, дуже не скоро, пробігатимуть очами по цих рядках, вибачте, що обіцяв я вам оповісти про співробітників «Кіевск'ої Старин'и» та завів вас аж на Підлипенську вулицю...

Не раз і не два гостював у батьківській садибі Микола Васильович Шугуров, справжній, але соромливий поет, що не любив навіть казати про свої вірші.

Мені доводилося чути все-таки, як він читав їх; пам'ятаю, одного разу, сидючи у нас, на лаві, читав він свої вірші «Старый домъ». Виголошував він їх російською мовою, але велике вражіння зробила на мене його «поемка». І стало мені зрозуміло, що ця людина колись дуже любила якусь жінку, але не відповіла йому щирим словом та його кохана. І залишився він і до старости самотнім.

З батьком зв'язували його і службові обов'язки, й гарча любов, гаряче захоплення до історії, до минулого свого краю.

Обличчам він дуже нагадував Шевченка, а як сідав обідати та пив чарку, то частенько пригадував Шевченківську приказку:

Вип'єш першу — стрепенешся,
Вип'єш другу — посміхнешся,
Вип'єш третю — в очах сяє,
І дума думу поганяє...

Вже будучи студентом, їздив я якось з Шугуровим та з моїм братом, Глібом, до Батурина. Не вперше доводилося мені там бувати, але цього

разу якесь особливе вражіння зробили на мене і руїни розкішного палацу, і Мазепин садок, і Кочубеївська садиба, з якої колись бігала стежкою до старого гетьмана Мотря. І багато передумав я того дня за це кохання. Незвичайне було воно, бо й обурений військовими та політичними справами писав їй, вже не молодий, Мазепа:

«Мое сердечне коханье. Прошу и велце прошу рачь зо мною обачитися для устної розмови, коли мене любиш — не забувай же, коли не любиш не споминай же; спомни свои слова: же любить обѣщала на щось минѣ и рученьку беленькую дала. И повторе и постократне прошу назначи хоч на одну минуту коли маемо з тобою видѣтса для общаго добра нашего на которое самаж прежде сего соизволила есь была, а нѣм тое будет пришли намисто з шии своей прошу».

Переписую ці слова текстуально року 1932 у місті Парижі, а написано було їх власною гетьманською рукою, здається, року 1707-го, а і за два віки такі «сантименти» зворушують душу.

Шугуров «такі діла» розумів і відчував. Не продовжую писати про нашу подорож до Батурина, бо надруковано було її в «Кієвск'ій Старин'ї» під літерами «Н. Ш.».

Здається, і Шугуров уважав мене за легковажного і не часто зі мною розмовляв. Мабуть, ніколи йому і до голови не приходило, що колись я буду згадувати його постать на папері ширими словами.

По його від'їзді з Підлипного наче чогось бракувало. І знову тягнуло мене до Гирявки, а як не можна було до Гирявки, то до Степана — безногого каліки, але те-ж поета.

Вже скінчилася Петрівка — всі люде і діти у полі на жнивях. У хаті один Степан — комусь чоботи ладнає. Душить дегтем, часником, трохи кислим молоком. Гудуть мухи.

— Здоров, Степане...

— Здрастуйте, паничу, здрастуйте. А собака на вас і не гавкав, а може й він у полі... Одже-ж добре, що зайшли до мене — вже хочеться одпочити тай вас де про що запитати... І сумно, і нудно на самоті. Іноді наче аж плакав би.

— Чого?

— Ой, паничу, аж не хочеться розповідати і вам.... Вже два роки, як пішла вона заміж у Соснівку і за доброго чоловіка... Ну, я, звісно, каліка, а все-ж таки...

— Хто-ж вона?

— Ганна Погорілого, чи по вуличному, Садовникова, — сестра того Івана, що у вас у дворі працює....

— Знаю її. Дуже, дуже гарна дівка, трохи наче шербата....

— То від насіння, передні зуби розділилися....

— І сестра в неї Уляна те-ж мила.

— Еге-ж... еге... Ой, паничу, хочу я до монастиря йти, хоч і не в манахи, то в послушники... Але брати, Яків та Кузьма, не пускають. Бояться, щоб я своєї частини землі не пожертвував на монастир.

— Так і не треба жертвувати.

— А без жертви не приймуть. І сам не знаю, що його робити.

— Ший чоботи та й годі, назбіраєш грошей, а як на старість, — тоді й до монастиря.

— А як же їх збирати, ті гроші, коли майже всі їх віддаю на братову сім'ю. От Іванові, небожу, треба кожух справляти...

Мені захотілося змінити цю розмову.

— Що ж ти читав з тих книжок, що я тобі приносив...

— «Пропавшу грамоту», це б то загублену...

Сумне обличчя Степана зразу повеселішало — наче якась хмара одлетіла від його голови. Далі він уже зовсім весело посміхнувся.

— Дуже добре описано, як чорти та відьми з дідом у карти грали.

— А чи ж ти знаєш, де саме дід із тими чортами чи циганами зустрівся?

— Ні...

— У Конотопі...

— У Конотопі?

— У нашому Конотопі....

— Хм...

— Аж пам'ятаєш: «ще не проспівали треті півні, як дід достиг Конотопу, як раз на той час, коли відбувався там ярмарок».

— Цеб-то на Успіння...

— Мабуть, що так.

— І як то милосердний Бог допустив, що на таке саме свято спізнався той дід з чортами, що посадили його за стіл такий завдовжки, як шлях від Конотопу до Батурина — це-ж 27 верстов...

Степан вже в голос розсміявся...

— Ще я того Батурина зроду не бачив.

— А я був там, та й не один раз... Бачив те місце, де колись садиба Мазепи була.

— Оттого, що у церкві проклинають?

— Того самого.

— Чи він і справді був «падлець»?

— Такий «падлець», що тільки і мріяв визволити свій нарід від москалів...

— Хм...

— І багато святих божих церков понабудував на Україні.

— Хм... Скажи пожалуста...

— Так цеб-то ми з руськими не одного кодла?..

— А ні... Колись під Соснівкою, куди пішла заміж твоя Ганна. та під Саранівкою був великий бій по-між нашим гетьманом Виговським та російським військом...

Степан похитав головою, почував її, потім вимовив:

— Кажали, що як Ганнин чоловік там колись орав, так знайшов у землі щось таке, наче ніж, чи шабля...

— От то-то ж і є, то як раз од того бою, мабуть...

Згадавши за Соснівку, Степан знову наче засумував. Я подивився на годинника, — треба було йти обідати.

Повертаючися до дому, зійшло мені на думку, що не аби яка свята душа в того каліки Степана. І що повинен я хоч колись докладно за

нього написати, щоб може й не скоро, але знали б майбутні Підлипенці та їхні нащадки, яка людина мешкала на Коровайвіці.

Хтілося виконувати за словами Шевченка:

Возвеличу отих
Рабів німих,
А на сторожі коло них
Поставлю слово...

— Бувай здоров, Степане.

— Бувайте ж і ви.

Борис Лазаревський.

(Далі буде).

Драгоманівське свято в Софії

30 жовтня відбулося в Софії урочисте відкриття пам'ятника Михайлові Драгоманову.

Свято це було влаштовано Українсько-Болгарським Товариством, і найбільше спричинилися до його переведення голова Товариства проф. М. Арнаулов, наш великий болгарський приятель, та проф. М. Парашук, видатний український скульптор, що є заступником голови Українсько-Болгарського Товариства та одночасно головою Української Громади у Софії.

Чимало й молодшим членам Громади довелося попрацювати, щоб зробити це свято справді імпозантним.

В неділю, 30 жовтня, рівно о 10 г. 30 хв., у великій салі Болгарської Академії Наук розпочалося урочисте засідання, присвячене пам'яті великого українського патріота й ученого, а одночасно професора Софійського університету.

В широкому, прекрасно складеному рефераті проф. Арнаулов подав життєпис Драгоманова, схарактеризував його загально-політичні й наукові погляди, зупинився докладно на працях Драгоманова, як фольклориста.

Проф. Арнаулов — історик літератури, автор численних і дуже серйозних праць по болгарському і порівнюючому фольклору, вважає себе не тільки учнем покійного І. Д. Шішманова, але й учнем самого Драгоманова. З останнім безпосереднє він не зустрічався: проф. Арнаулов став студентом Софійського університету саме в-осени 1895 р., себ то за кілька місяців по смерті Михайла Петровича. Але проф. Арнаулов пильно студював праці Драгоманова по болгарському та порівнюючому фольклору. Промовець не міг використати в короткому, порівнюючи, рефераті всього багатого матеріалу про наукову діяльність Драгоманова, що вже ним зібрано і навіть написано. Українське й болгарське громадянство мусить як найскорше побачити в друку цю розвідку, яку проф. Арнаулов в салі Академії 30 жовтня за-

На могилі Драгоманова.

Зліва направо: проф. Паращук, проф. Шульгин, пані Л. М. Шішманова, п. Д. І. Шішманов з дружиною, пані Паращукова, проф. Арнаудов.

кінчив піднесеним і зворушуючим тоном, характеризуючи Драгоманова, як велику людину, як постать, що її треба поставити в історії українського відродження поруч з Шевченком.

Далі проф. Арнаудов, як голова зборів, передає слово проф. О. Шульгинові, був. повноваженому міністрові в Софії.

Болгарська публіка тепло зустріла промовця, але... була, до певної міри, розчарована тим, що проф. Шульгин сказав свою промову на французькій мові. Це питання про мову його реферату попало навіть до преси. Не треба думати, що французька мова мало відома в Софії: майже вся болгарська еліта, що саме заповнювала аудиторію Академії, прекрасно розуміє французьку мову, але тут у частини болгар заговорили русофільські почуття — чому промовець не говорив по російському. На це інші болгари самі відповідали, що це річ зрозуміла: росіяне українців не визнають. Один болгарин навіть прямо сказав, що між сербською і французькою мовою він би вибрав французьку. Інші слов'янофіли, більш загального типу, запитували, чому п. Шульгин не говорив по українському, але ці панове перейняті тою, на жаль, хибною думкою, що всі слов'яне один одного розуміють, що на самому ділі є далеко не так. І можна думати, що скажи проф. Шульгин свою досить складну по ходу думок промову українською мовою, його ідеї zostались би не цілком зрозумілими для аудиторії.

До речі, сам русофільський орган «Мир», подаючи справоздання про свято і зазначаючи це питання мови, додає, що промову п. Шульгина було вислухано з «великою увагою».

Ми не будемо тут подавати докладніше зміст її, сподіваючися, що журнал умістить її повністю.

Метою промови було освітити еволюцію політичних ідей Драгоманова, з'ясувати характер його демократизму і соціалізму, і особливо його лібералізму, його відношення до проблеми державної приналежності України. І все це у зв'язку з сучасністю.

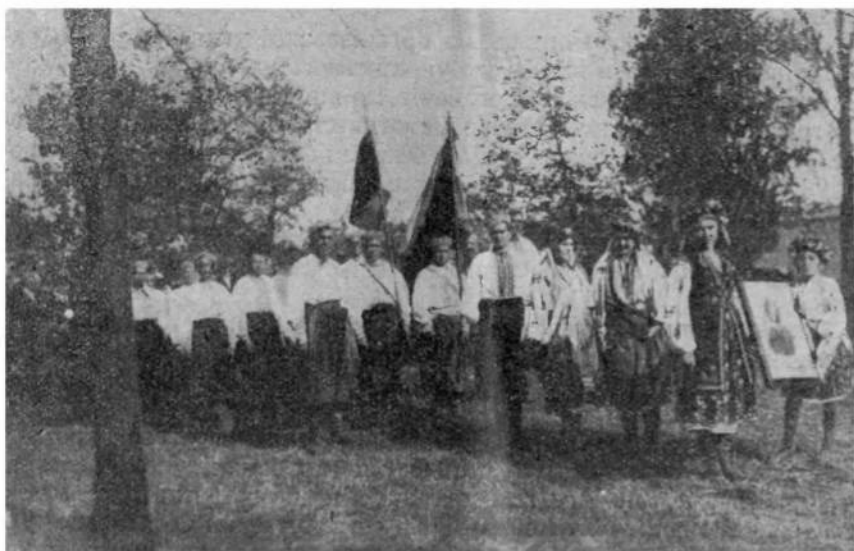
Резюмував промовець своє відношення до федералізму Драгоманова словами останнього у приміненні до українців першої половини ХІХ віку: «кожному часові — своє завдання».

За пізнім часом проф. Парашук одмовився від свого реферату, що був тако-ж поставлений на порядок денний, і оголосив тільки, від кого саме надійшли привітання. Їх було стільки, що не тільки відчитати, але й перелічити всіх було неможливо, але їх у свій час Болгарсько-Українське Товариство сподівається надрукувати.

На академії проф. Парашук перелічив тільки привітання від Голови Директорії на той час А. М. Лівіцького, від голови урду УНР В. К. Прокоповича, від був. гетьмана п. Скоропадського, від Головної Еміграційної Ради, від Українського Університету в Празі, Педагогічного Інституту імені Драгомановн в Празі, Української Господарської Академії в Чехословаччині, Наукового Укр. Інституту у Варшаві, Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі та від ріжних інших наукових установ та журналів, як емігрантських («Тризуб»), так і галицьких. Між іншим було привітання і від галицьких радикалів, які своїм основоположником мають Драгоманова, від закордонного бюро Р.-Д. Партії з Праги, від Республікансько-Демократического Клубу в Празі, від «Об'єднання» в Празі й т. д. Пізніше прийшло привітання від П. Н. Мілюкова, що приєднував і свій голос пошани до «свого попередника по катедрі в Софії», характеризуючи, між іншим, Драгоманова, як високоморальну постать, позбавлену великого шовінізму і як «горячого українського патріота, що умів зберегти разом з тим повагу до тої культури, у якій він виховався».

Після привітань президія сходить з естради і її місце займає хор. Картина була мальовнича: посередині в лавровому вінку великий портрет Драгоманова, кругом вінки з живих квітів і з лентами — від університету в Софії і ріжних українських громад у Болгарії. З двох боків, коло естради два великі прапори: болгарський та український. Чоловічий хор у національному убранні проспівав гімни болгарський та український, а далі ще кілька прекрасних наших пісень. Співали дуже добре і аудиторія нагородила хор гучними оплесками.

Між присутніми треба відмітити: президента Академії Наук проф. Мілетича, ректора університету, професорів Георгова, Младенова, Кацарова і більшість інших професорів університету. Серед них тако-ж був і відомий політичний діяч, крайній русофіл проф. Данев. Був тако-ж представник від царської канцелярії п. Костов, дружина чеського посла в Софії пані Максова (посол Макса від'їхав до Праги),

Похід через Софію на кладовище.

польський посол п. Тарновський, пані Малінова, дружина голови Народнього Зібрання (сам п. Малінов просив вибачити, що не міг бути, бо головував в той час на партійній конференції), дуже популярна в Софії вдова великого діяча Болгарії пані Каравелова, відома письменниця Євгенія Марс, великий наш приятель, був. міністр, депутат Георг Васілев, був. міністр Казасов і багато представників болгарської інтелігенції.

Всього в салі зібралося до 300 душ: на рідкість велика аудиторія в Софії для такого порядку академій. Було чимало і росіян, між ними професори В. Мякотин і Біцїлі. Натурально, на самому почесному місці знаходилася дочка Драгоманова Л. М. Шішманова з сином і невісткою.

По скінченні зборів Українське Товариство «Січ» в національних убраннях стало по військовому перед будинком Академії Наук. Пані те-ж в національному українському убранні тримають портрет Драгоманова та квіти, січовики виносять прапори. Голова «Січі» скомандував «струнко» і похід рушив на кладовище. За квітами, прапорами і січовниками йшли весь час голова Болгарсько-Українського Товариства проф. Арнаутов, проф. Шульгин, проф. Парашук та представник від Софійського університету. Далі йшло багато українців і болгар. Похід перейшов все місто до цвинтаря.

... Простий сірий камінь з великим бронзовим медальоном: Драгоманів в профіль. Це робота проф. Парашука. Могила вкрита вінками. Прапори схилилися над нею. Священник освятив пам'ятник. Заспівав

ли «вічну пам'ять». Слово бере проф. Шульгин. Говорить українською мовою:

«Поклін великому вчителю від організованої української еміграції, хотілося б сказати від цілого українського народу.

«Велику місію виконав Драгоманів. Це він найбільше спричинився до того, що ми від стану федерації змогли стати на шлях самостійності. Дивна річ: в його часи на цілій Україні було значно менше свідомих українців, ніж ми їх маємо тепер в межах одної Головної Еміграційної Ради!»

«Це він в найбільшій мірі спричинився до пробудження народу від сну. Шевченко був серцем нашого відродження, Драгоманів його розумом».

Далі промовець теплим словом згадує те оточення, в якому жив і працював Драгоманів; згадує свого вчителя Хв. Вовка, батька свого, Якова Шульгина, і те-ж вже покійного друга свого Івана Д. Шішманова.

«Шанувати пам'ять своїх великих людей, — закінчує свою промову п. Шульгин, — це потрібно не стільки для них самих, скільки для нашого власного морального піднесення. Ми не безбатьченки, ми маємо свою традицію політичну і свято це не є святом одної Софії, одної української еміграції, це свято цілої України, яка згадує нині свого великого сина».

Далі говорить коротко представник університету та ще колишній учень Драгоманова п. Войчев, що виголосив дуже теплу й чулу промову, присвячену пам'яті незабутнього вчителя.

Офіційне свято скінчено. Поволі люде розходяться. На кладовищі гарно, ще зелено, хоч вже багато падає жовтого листу. День соняшний, літній. Це ще більше спричинилося до успіху свята.

Гурт людей — Шішманов, проф. Шульгин, проф. Арнаудов, панство Парашуків залишаються ще на кілька хвиль коло могили незабутнього друга України Ів. Д. Шішманова.

Громада улаштовує товариський банкет. Присутні, переважно українці, та пані Шішманова, її син, невістка, проф. Арнаудов. Головує проф. Шульгин. Багато промов, багато тостів було виголошено.

Говорив п. Парашук, п. Шульгин, пані Лідія Шішманова, яку присутні зустріли справжню овацією, говорив п. Арнаудов, п. Д. Шішманов, полковник Цибульський, представник гуртка націоналістів. Підносили тости за Голову Директорії А. М. Лівіцького, за уряд і за присутнього тут його представника, за Головну Еміграційну Раду, за проф. Арнаудова, який є тако-ж щирим і сердечним другом українського народу.

І серед всіх цих промов жадного дисонансу, хоч були люде різних політичних напрямків. Але свято настільки піднесло настрій, що в цей мент розходження були забуті і всі були перейняті справжнім національним почуттям, еднаючися навколо великої постаті Михайла Драгоманова.

Софіянин.

Дяка і сором

(Лист з Югославії)

Нелегка праця поширювати між чужинцями наші ідеї та ознайомлювати їх з нашими культурними досягненнями, а спеціально тяжка ця праця, з багатьох причин, в Югославії. Тому кожний значний успіх в цьому напрямку має тим більше значіння, бо є він наслідком упертої праці й жертв певної групи людей, яка що роботу веде.

Наші читальники мали можливість стежити на протязі останніх років за життям нашої еміграції у Білгороді, а заразом з тим і за життям та працею Української Громади в Білгороді, яка, властиво кажучи, є покажчиком цього життя. Хто цим цікавився, той міг зауважити, як Громада крок за кроком йшла непохитно, завойовуючи все нові й нові позиції. Після примусової ліквідації «Просвіти» та фактичної самоліквідації «Художнє - Драматичного Товариства», Громада лишилася одна репрезентувати українське життя й українську ідею в столиці Югославії. Розуміючи все значіння й відвічальність такого завдання, Громада почала уважно готуватися до того, щоби змогти його відповідно виконати.

Завдяки де-яким виставам та популярним концертам, сербська публіка, розуміється та лише, яка цим цікавилася, мала можливість трохи ознайомитися з українськими народними піснями й піанати їх красу, але про українських композиторів та про їх твори не мала взагалі жадного поняття. Тому обов'язком нашого білгородського громадянства було зкористати з нагоди двадцяті річчичі смерті нашого славетного композитора М. Лисенка й ознайомити місцеве сербське громадянство з його композиціями, так як це минулого року було зроблено для популяризації творчості Тараса Швеченка.

Треба відверто признатися, що дійсно серйозного, з музичного боку, концерту в Білгороді ми ще не мали. Те, що було, хоч і мало великий успіх, мало його завдяки самій українській пісні, а не мистецькому її виконанню. Цілком тому зрозуміло, що тепер з'явилася думка дати нарешті такий концерт, який би вирімав строгу критику, як у розумінні програму, так і виконання. Такий концерт до цього часу білгородським українцям дати було не під силу. Одначе Громада рішилася не шкодувати ані матеріяльних затрат, ані часу й праці для того, щоби досягти мети і гідно вшанувати пам'ять нашого баяна.

Першим великим кроком уперед в цій справі було те, що допомогти улаштуванню такого концерту ласкаво згодилася бувша артистка Київської опери пані М. Колесникова, людина з великим музикальним знанням і досвідом. Майже на протязі цілого літа пані Колесникова працювала з учасниками концерту, підготовляючи великий і серйозний програм. З свого боку, Громада робила заходи, щоби цей концерт мав якомога більшу популярність, і вжила для того всі засоби реклами, включно до радіо-повідомлень. Але чим більше наближався час концерту, тим більше робилося заходів з боку різних «землячків» для того, щоби він не відбувся. Так, наприклад, з товариством «Югоконцерт» виїшла гостра суперечка за досить відомого тут акомпаніятора п. А. Бутакова, якого агаажувала для свого концерту Громада, але якого хотіли різними засобами, включно до загроз і перекуплювання, перстягнути акомпаніювати відомому російському співакові Вертінському, котрий того самого дня давав свій останній концерт. Не бракувало і таких гарних методів боротьби, як ширення чуток у день концерту, що концерт ніби відложено, бо п. Бутаков відмовився, мовляв, акомпаніювати й т. д.

Нарешті, прийшов так нетерпляче жданий день 8 жовтня, коли у великій залі «Радничкої комори» таки відбувся урочистий концерт. Великий програм цього концерту складався з декількох арій з опери «Тарас Бульба» та різних композицій на одні й два голоси. Виконавцями були пані: Т. Вельбицька, Н. Голубова, Є. Мозгова, А. Покровська, панна Т. Рогова

та пп. Г. Бараненко, К. Константинович, М. Семененко та І. Удовиський. Всі були на висоті свого завдання і не лише показали вміння володіти своїми гарними голосами, але й вклали всю свою ширість і почуття у виконання композицій, за що і діставали гучні оплески та постійне викликання на *bis*. У атмосфері замилування нашою піснею пролетів, як хвилина, довгий програм і лишився у багатьох надовго приємним спогадом.

Треба зазначити, що за день до концерту всі білгородські молоденники вмістили портрети Лисенка і більші та менші статті про його життя й творчість, а в найбільше поширених з них — «Політиці» та «Правді» — після концерту з'явилися прихильні рецензії і знову портрети композитора. Особливо важливою для нас являється стаття в «Політиці», яка належить перу відомого білгородського музичного критика д-ра М. Міловича, який, між іншим, відомий тако-ж зі своєї строгості й вимог. Можна не погоджуватися з деякими поглядами шановного рецензента відносно творчості Лисенка, що можна пояснити не досить добрим його ознайомленням з нею, бо, як сам рецензент признається, він ознайомився з творчістю Лисенка лише на цьому концерті, — але для нас є дуже важливими хоч і такі його зауваження, тим більше, що вони зроблені сербом і на сторінках сербської преси:

... Лисенко є постать в історії України, творець певного напрямку, учитель покоління, якому показав шлях до джерела простосердечної народної мелодії, і показав йому на шлях од того джерела до остаточної мети: до вільних мистецьких творів, заснованих на елементарних рисних виразах у народній мелодії. Він ініціатор одної великої культури, яка буде розвиватися й бути. Він всі свої творчі сили композитора дав до послуг розвитку цієї культури... Послужайте будучому українському музичному генієві, котрий колись прийде, як приклад і підпора. Тому пізнання з М. Лисенком для нас було більше, ніж дорогим.

І нарешті де-кільки слів до Громади і виконавців:

«Ми дуже вдячні Українській Громаді у Білгороді за те, що вона дала нам можливість ознайомитися з де-кількома композиціями українського національного композитора М. Лисенка, і приносимо повну подяку виконавцям, котрі ціле своє почуття й душевний лет дали до послуг у виконанні творів українського барда».

Гадасмо, що виненаведеним ми вже досить з'ясували моральний успіх, який мала Громада в своєму виступі перед широкою публікою. Але старе прислів'я каже, що медаль має два боки.... Упорядковуючи цей концерт і надаючи йому загально-національний характер, Громада сподівалася, що в українського громадянства у Білгороді, бодай для такої загальної її важливої справи, знайдеться досить національного почуття і розуміння для того, щоб побороти в собі дрібні амбіції. Але помилалося. Ті панове, котрі на протязі трьох років сипали в українській пресі («Діло», «Час», «Трудова Україна» і т. д.) брехні і бруд на Громаду і її діячів, ці панове без жадних відомих нам причин бойкотували концерт, присвячений пам'яті нашого найбільшого національного композитора!... Коли перед двома роками члени Громади бойкотували виставу п'єси «Хмара» через те, що режисер цієї п'єси перед тим вів себе дуже нечесно на виставі, яку давала Громада, то один з чільних «просвітян» аж через два роки після того патетично кричав на сторінках чернівецького «Часу»: «Які то українці, що бойкотують українську виставу?»... Тепер члени бувшої «Просвіти» дійсно доказали вже остаточно, які вони українці і як у них виявляється ненависть і боротьба проти Громади. Ми роками мовчали і не звертали уваги на всі образи й провокації, але не можемо мовчки пройти тепер проз цей наш сором, бо вважаємо, що такими вчинками ті панове «патріоти» провокують перед чужинцями нашу національну справу...

Ми розуміємо, що великий дощ, який лив увесь час після обіду аж до початку концерту, не дав можливості багатьом, хто мешкає на периферії,

прийти на концерт, як рівно-ж розуміємо й те, що росіяне й «малороси» пішли на концерт «знаменитого» Вертінського, розуміємо це й з цим миримось, — але не можемо примиритися з тим, що в салі, за винятком членів і постійних гостей Громади були майже виключно серби, а наші «патріоти» лишилися сидіти дома...

Але крім того, Громада понесла ще й великі збитки. Витрачено стільки енергії, праці і позичених грошей. Концерт, правда, приніс великий моральний успіх, але разом з тим і півтори тисячі динарів дефіциту, який привів Громаду у катастрофальне матеріальне становище і знищив усі її плани що-до праці надалі. Коли не буде сторонньої допомоги, яка б дала можливість вилізти з тимчасового тяжкого становища, — погасне в Білгороді і той український національний вогник, який з такими жертвами підтримувався невеликою групою дійсних наших патріотів і працівників.

В. Алевський.

З міжнародного життя.

— Італо-германська сенсація.

Середня Європа та Балкани, — це, як відомо, — та частина нашого старого континенту, що їй велика війна принесла найбільше політичних змін, — звичайно, коли не брати в обрахунок європейського сходу. В цій частині зосереджені, одна біля одної, багато відповідно невеликих держав, — нових і старих, збільшених і зменшених у наслідок подій з р. р. 1914-1918. Інтереси майже всіх цих держав різноманітні; ні одна з них не має більшої сили; зговоритися між собою вони не годні, самостійної політики вести не вміють і не можуть, а тому й являються елементом суперечних впливів та ареною боротьби великих держав за їх інтереси.

Перші роки після війни, а почасти й досі, впливи ті належали майже виключно Франції, бо залежали вказані держави від неї фінансово, бо ма-ла й має вона серед них своїх союзників, організованих у формі так званої Малої Антанти. Дві інших великих континентальних держави — Германія й Італія, що так само заінтересовані у Середній Європі й на Балканах, мирилися з тим, поки були вони послаблені й не мали внутрішньої, ні зовнішньої сили боротися з фінансовою й політичною могутністю Французької республіки. А втім, як то виявилось пізніше, обидві вони про свої впливи в цій частині не забували, і коли настав, на їх думку, для того слушний час, взялися до праці й до боротьби за свої інтереси.

Лінії германської політики, спрямованої через Середню Європу на Балкани, відомі. Це — та сама, ще довоснна, мрія утворити великий політичний блок, так звану Mittel-Europa, — що включила б до своїх меж усі держави й землі од Гамбургу до Царгороду, які, залишаючи за собою властивий їм державний лад та свою зовнішню самостійність, в дійсності стали б знаряддям в руках германського імператора. Фактично цей блок за часи війни й був — майже цілий — зреалізований під назвою «Союз Центральних Держав», і тільки поразка Германії вирвала у неї оте блискуче досягнення її міжнародної політики. Однак, мрії своєї німці не покинули. Склавши союзу в СССР, заручившись симпатіями Італії, злагодивши так-сяк свої взаємовідношення з Францією, Германія вступила знову на путь Mittel-Europи, першим кроком до якої мало бути об'єднання з Австрією. Як про це було викладено свого часу на цьому місці, виступ той прийшов не в час, і випав для Германії не щасливо.

До речі, одною з причин було те, що німецька дипломатія не обрахувала силу італійських симпатій, що італійці так само мали свої мрії щодо Середньої Європи. Мрії ті не були такі конкретні, як німецькі, але перетинали вони шляхи германської політики тому, що Італія сама змагала-

ся витворити серед придунайських і балканських держав опорні пункти для своєї експансії на Балкани та на південний схід Європи. Усім ще в пам'яті мають бути гучні промови фашистського вождя Мусоліні про Середземне, Адріатичне і Чорне море, як моря колись римські, що мають у майбутньому стати тому — італійськими. Явна річ — це, так мовити, далекий ідеал, але реальні кроки йшли в напрямках, ним вказаних, бо зводилися вони до праці італійської дипломатії поширити свої впливи й нав'язати найтісніші зв'язки з Туреччиною, Болгарією, Австрією, Угорщиною, — з усіма державами, що мали право вважати себе скривдженими великою війною.

Таким чином на Балканах та в Середній Європі стали, одна проти одної, три великих держави. Справа мусіла співнитися тим, що дві з них зговоряться проти третьої. Так воно неначеб-то і сталося, коли вірити сенсаційним звіткам, що обійшли в тих днях цілу світову пресу. Погодилися Німеччина й Італія проти Франції. Формулу для того погодження мав дати відпоручник Гітлера, висланий до Риму з спеціальною метою порозумітися з італійськими фашистами. Вона така:

Треба констатувати, що в Європі зараз існує тенденція до гегемонії, а саме — наполеонівська тенденція Франції. Перед цією небезпекою, різні народи, — коли вони хочуть боронити принципи своєї неподільності, своєї волі і навіть своєї державності, — мусять зробити всі зусилля, аби погодитися між собою... Італія-ж і Німеччина це найлегше зробити, бо головні лінії німецької експансії йдуть на північний схід, а італійської — на схід і південний.

Так говорили між собою гітлерівський посол і секретар фашистської партії. Але одночасно з тим у тому-ж Римі довгі розмови, а скоріше — пересправи про те саме вели, з італійського боку, сам Мусоліні, а з другого, голова угорської влади ген. Гембеш і три офіційні представники німецької дипломатії. Зміст тих пересправ переказаний в англійській газеті «Sunday Times» за підписом одного з найповажніших політичних журналістів в Європі Уїлгема Стіда, людини, що за сенсаціями не ганяється й марно слів своїх до світу не пускає, а до того ще й являється визначною авторитетною фігурою у справах як-раз Середньої Європи та Балканів. Зміст той, коротко передаючи, наступний:

Німеччина та Італія, погодившись між собою, мають змагатися в Середній Європі та на Балканах до такого їх перетворення:

Румунська державна територія мусить бути зменшеною, при чому треба приймати до уваги тако-ж аспірації СРСР що-до Бессарабії.

Трансильванія і Буковина, а тако-ж різні провінції югослов'янські мають увійти до складу Дунайської конфедерації, поставленої під гегемонію Угорщини.

До цієї конфедерації, крім збільшеної Угорщини, мають увійти Хорватія, Далматія, Боснія, Герцоговина, а тако-ж частина Словенії, після того, як буде дислоковано Югославію.

Встановлення для вказаної Дунайської конфедерації митної унії, або преференційного ціла з Німеччиною, Австрією та Італією, після чого раніше чи пізніше до того-ж буде примушена приступити й Чехословачина.

Трієст і Фіуме залишаються, як і були, в межах італійської держави, але спеціальні привілеї мають бути утворені у Трієсті для Австрії та південної Німеччини, а в Фіуме — для Дунайської конфедерації.

Румунія, Сербія, Болгарія, Албанія і Греція мають утворити між собою балканську конфедерацію під протекцією та впливами Італії.

Німеччина одмовляється від думки про політичне об'єднання з Австрією, а тако-ж про поворот південного Тиролю; крім того

вона бере на себе обов'язок не поширювати свого економічного проникання на південь од Альпів і на схід од Карпатів.

Рівночасно Германія зобов'язується утримуватися од всякого втручання до політичних та економічних інтересів Італії на Середземному морі та в Адріатичі.

Сторони одмовляються від реставрації скіннутих династій. Такі мають бути головні лінії германо-італійського плану, що про нього дискусювано було тими днями в Римі. Присвятити йому спеціальну статтю». «Le Temps», офіційн французького міністерства закордонних справ, уважає його химеричним, хоч би вже тому, що —

Дунайська конфедерація, в якій панували б впливи Берліну, Риму та Будапешту, означала б собою небезпеку безпосереднього підходу до ревізії територіяльних параграфів мирних договорів і тим самим — до війни. Бо-ж було б справді абсурдом думати, що така організація, яка випадала б дислокацію Румунії й Югославії, не кажучи вже про оточення Чехословаччини і Польщі, могла б бути утвореною без нової європейської катастрофи.

За поважною паризькою газетою треба було б визнати рацію і цілком з її думкою погодитися, коли б справа йшла про держави й людей, які стоять на ґрунті пацифізму і існуючих мирових договорів. Але Італія, Германія, а з ними й Угорщина, неначе-то як раз на цьому ґрунті не стоять і завсяк ціну змагаються до базисних ім змін і в мирових договорах, і в сучасному розподілі міждержавних сил. Чи спиняться вони перед загрозою небезпечної для них війни? На сьогодні, мабуть таки, спиняться. Та й цілий отой план, оголошений Угкемом Стідом, напевно ще зараз не являється реальною базою реальної чистоти. Це поки-що мабуть лише, так мовити, проєкція, ідеологічне обґрунтування того політичного чину, що стане реальністю, може завтра, може через рік. Не знати коли, але напевно стане, бо-ж, осторонь стоячи, треба сконстатувати, що він дуже точно відповідає всім виявленим досі інтенціям тих людей і держав, щопро нього дискусювали в Римі.

Кількома точками вказаний план сягає й до українських земель. З одного боку Буковина має ввійти до складу Дунайської конфедерації. Для чого? Чи не для того, щоб мати спільний сухоподільний кордон з тою державою, що її представників фізично не було на римських пересправах — з ССРСР? З другого боку, Германія одмовляється на користь Італії од економічної експансії на схід од Карпатів. Що це? Розподіл сфери впливів у тому самому ССРСР? Усе це — згадки, рішення до яких можна буде знайти лише з часом...

Observer.

В середу 26 жовтня с. р. в Царгороді несподівано спочив
навіки протоіерей

о. ЄВГЕН БАСАНСЬКИЙ

про що з глибоким сумом сповіщає Українська Громада
на Туреччині.

В сороковий день смерті о. Євгена в церкві Болгарського
Екзархату в Царгороді буде відслужено панахиду митро-
политом Борисом.

Хроніка.

3 життя української еміграції.

У Польщі

— Річні загальні збори членів Українського Клубу у Варшаві. 13-го листопада с. р. відбулися загальні збори членів Українського Клубу у Варшаві. Збори відчинив голова Управи ген. П. Шандрук. Після вибору президії — до складу якої увійшли ген. В. Сальський, яко голова зборів, п. М. Ковальський, його заступник, і полк. А. Кмета, секретар — збори вшанували встановленням пам'ять померлих в минулому році членів клубу: бл. пам. П. Руткевича та П. Сулятицького, і заслухали справоздання Управи, яке зложив ген. П. Шандрук, та звіт скарбника, який відчитав інж. В. Шевченко.

Після річевих дискусій над справозданням Управи, в яких всебічно було оглянуто життя клубу і дано директиви у праці майбутній Управі, збори ухвалили деякі внески організаційного характеру, а також і зміну деяких параграфів статуту. Серед цих останніх варто відмітити поповнення категорії членів членами почесними, яких до цього часу статут не передбачав.

Ухваливши цю точку статуту, збори, на пропозицію голови клубу ген. П. Шандрука, обрали почесними членами клубу П. Головного Отамана А. Лівницького та пані М. В. Лівницьку.

Тасмним голосуванням переведено було далі вибори нової Управи, до складу якої увійшли д-р М. Ковалевський, сотн. Чудненко, пор. Фартушний, інж. Янівський, полк. Кудиківський, інж.

Танцюра, інж. Шевченко, та яко заступники — інж. Гловинський та сотн. Денисенко.

До Ревізійної Комісії обрано: ген. В. Змієнка, ген. П. Шандрука та п. суддю Іножарського.

В діяльності клубу належить відмітити, по-за низкою товариських сходин, дві великих вечірки й традиційну репрезентативну новорічну забаву, а крім того широко добродійну акцію.

На протязі минулого року з своїх невеликих засобів клуб асигнував: на Бібліотеку ісм. С. Петлюри в Парижі (замість вінка на могилу бл. п. П. Руткевича) — 25 зол., на гімназію в Ржевніцях — 20 зол., та Товариство Прихильників Української Господарської Академії в ЧСР — 90 зол., Союзіві Українок у Варшаві на ялинку для дітей — 25 золот., Міжорганізаційному Комітетові Допомоги Безробітнім українцям — 14 зол., редакції «Кубанський Край» (замість вінка на могилу бл. п. П. Сулятицького) — 20 зол., гурткові «Спокій», яко нагорода ім. Українського Клубу на виставці праць членів гуртка — 25 зол., на пам'ятник на могилі бл. п. П. Холодного — 13 зол., та на різні інші пожертви — 44 зол. 60 гр.

Літературні вечери в корпорації «Запорожжя» у Варшаві. 12-го і 19-го листопада с. р. в корпорації «Запорожжя» у Варшаві відбулися два літературних вечери, присвячені українській літературній творчості в ССРСР, перший — українській ліриці, другий — бетристичні.

Вечери провадив інж. Є. Малашок, який на вступі дав загальну характеристику української літератури в ССРСР, а після, по черзі,

зупинився на характеристиці творів Тичини, Рильського, Зерова, Філіповича, Сосюра, Марка Вороного та М. Бажана. Де-які поезії цих авторів були зачитані перед аудиторією.

В програм другого вечера увійшли твори Підмогильного, Антоненка-Давидовича та Хвильового.

Аудиторія на обох відчитках була досить численна.

— **З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві.** Вийшов з друку том IX «Праця УНІ», з серії підручників, книга I: — проф. Д. Дорошенко. Нарис історії України. Том I (до половини XVII століття).

Зміст книжки:

I. Розвиток української думки й наукових історичних дослідів з кінця XVIII століття й до наших днів.

II. Питання про схему історії Східної Європи в зв'язку з історією України. Назви «Русь» і «Україна». Джерела української історії: літописи, записки чужинців, пам'ятки юридичні; здобутки археології.

III. Природа України, як фактор історичного розвитку. Передісторичне минуле української землі. Грецька колонізація північного Чорномор'я і кочовники. Розселення слов'ян у Східній Європі. Питання про початки українсько-руської державності в історичній літературі. Варяги та їх участь в організації українсько-руської державності.

IV. Перші київські князі. Охрещення України-Руси. Володимир Великий і Ярослав Мудрий. Київська держава та її міжнародне становище. Питання про форму державного устрою київської Руси-України в науковій літературі.

V. Початок розпаду Київської держави. Половецька руїна. Княжі усобиці. Відокремлення земель. Науковий спір про ніби-то великоруське населення Наддніпрянщини в домонгольську добу. Сформування великоруської народності.

VI. Політичний і суспільний ус-

трій Руси-України за часів Київської держави. Економічні відносини. Просвіта й мистецтво.

VII. Галицько-Волинська держава. Володимирко. Ярослав Осмомисл. Роман. Король Данило і його рід. Татарська руїна. Упадок Галицько-Волинської Держави.

VIII. Становище Наддніпрянської України-Руси після татарської руїни. Литва. Перехід українських земель під владу князів Литовських, Литовсько-польської унії.

IX. Устрій і побут на українських землях у складі Великого Князівства Литовського в XIV-XVI століттях. Князівська влада й органи центральної й кращої управи. Пани-Рада. Суспільні верстви. Литовський статут і копні суди.

X. Західно-українські землі під Польщею. Їх політична й суспільно-економічна еволюція. Наслідки Люблінської унії для східно-українських земель. Наддніпрянські землі й нова їх колонізація.

XI. Ріжні погляди на причини й характер польсько-українських відносин XVI-XVII століть. Питання про проходження української козащини в історичній літературі. Умови й обставини формування козащини.

XII. Становище православної церкви в литовській і польській державах. Відокремлення московської митрополії. Внутрішня організація православної церкви на українських землях. Занепад церковного життя в другій половині XVI віку. Початки відродження й ролі в ньому мішанства. Церковні братства.

XIII. Церковна унія в Бересті-Спиробі унії в XIII-XV століттях. Православні єпископи на чолі унійної акції. Берестейський собор і його ближчі наслідки. Релігійна полеміка й боротьба. Перші козацькі повстання. Рухи Косинського й Наливайка.

XVI. Козаччина на початку XVII століття. Петро Конашевич-Сагайдачний. Козаччина в обороні православної церкви. Відновлення православної ієрархії.

XV. Козаччина в 20-30-х роках XVII століття. Повстання Жмайла й Тараса Федоровича. Соймова боротьба за православ'є. Петро Могила й його доба. Повстання Павлюка й Остриянина. Об'єднання українських земель під Польщею.

До кожної глави подано список літератури як української, так і чужоземної.

У Франції

— Загальні збори Спілки Українських Інженерів у Франції. 20-го листопада с. р. відбулися в Парижі загальні збори Спілки Українських Інженерів у Франції. З постанов слід відмітити ухвалу про активізування Спілки як у внутрішньому її житті, так і у виступах назовні. До Управи Спілки на наступний рік увійшли: інж. Никитюк — голова, інж. Хмелюк та інж. Бокитько — члени. До Ревізійної Комісії обрано інж. Нечая, інж. Юскевича та п. Йосипишина.

— Академія пам'яті 359 у Ліоні. 26-го листопада с. р. відбулося в Ліоні урочисте свято пам'яті 359 та всіх полеглих за визволення батьківщини. Програма свята складалася з промов, декламацій та співів. Реферат на відповідну тему зачитав сотн. Горбатенко. Дуже гарно декламували діти — Петро Прилицький «Полишена могила», та Іван Ковальчук: «Нова дума». Свято закінчилося загальним співом «Ще не вмерла Україна».

Свята «Harmonie de Villeurbanne» була повна. Після свята для гостей - чужинців було влаштовано раут, підчас якого було виголошено декілька патріотичних промов як українцями, так і чужинцями-гостями.

Свято це було влаштовано Ліонською філією Т-ва б. Вояків Армії УНР, і всі члени Т-ва, що перебувають в Ліоні, брали в ньому участь.

— З життя б. Вояків Армії УНР в Пон-де-Шерюї. В неділю 27-го листопада в Пон-де-Шерюї, деп. Ізер, відбулися жалібні збори, присвя-

чені пам'яті 359, на яких були присутні як члени Військового Т-ва, так і члени Союзу Укр. Емігрантів. Збори відкрив п. Різників — зв'язковий Т-ва б. Вояків і виголосив промову, в якій освітлив заслуги незабутніх героїв, що полягли під Базаром за волю України. Далі було зачитано реферат на тему «Тіщарі чести». Після того хвилиною мовчанки вшановано було пам'ять 359 та всіх полеглих за батьківщину. Окремо було вшановано пам'ять Головного Отамана С. Петлюри. Збори пройшли в надзвичайному піднесенні.

В Болгарії.

— Урочисті збори пам'яті 359 у Пловдиві. У неділю 20-го листопада с. р. у Пловдиві о 9 год. ранку відбулися урочисті збори Української Громади в Пловдиві, присвячені пам'яті 359 українських вояків, розстріляних більшовиками в м. Базарі. Після зборів, на яких було виголошено декілька промов, о год. 10 громадяне вишкунувалися і відправилися на службу Божу до церкви св. Дмитра, де за сповіді душ українських вояків було відслужено панахиду.

Після панахиди члени Громади знову зібралися в помешканні Громади, де голова п. Ю. Андрієвський прочитав реферат, а п. заступник голови п. О. Пикало сказав промову, в якій тако-ж нагадав присутнім про ту визначну подію з історії української визвольної боротьби.

Після закінчення академії всі присутні заспівали «Ще не вмерла Україна».

Кирило Лойко.

В Бельгії.

— Українське громадянство в Бельгії на допомогу українській науці. До Товариства Прихильників У. Г. А. в ЧСР вступили в Бельгії такі особи та організації:

1) Спілка Українських Інженерів, 2) інж. О. Лазар, 3) НАСУС,

4) Українська Громада, 5) інж. Д. Андрієвський, 6) У. Н. Рада, 7) Т-во «Незалежна Україна» в Брюсселі.

Зголосилися в члени Товариства Приятелів Українського Університету в Празі:

1) Представництво Головної Еміграційної Ради, 2) Демократична Громада Українських Емігрантів, 3) Т-во «Незалежна Україна», 4) сотн. Я. Олексюк, 5) п. Я. Косець.

Українці в Бельгії, підтримуйте наші єдині вищі школи — як морально, так і матеріально. Заяви і гроші надсилати на адресу: Georges Yakovliv, ing. 61, rue de Dave, Jambes--Namur. С. С. Р. 234465.

В Литві

— Свято 1-го листопада в Ковні. Заходами Литовсько-Українського Товариства в Ковні відбулося свято 1 листопада. Відчит прочитав проф. Біржишка. В концерті брали участь пп. Ів. Форостенко, Кризоніс і хор.

В Хінах

— Засновання Української Громади в Шанхаї. З'явилася недавно в московській шанхайській пресі полеміка на тему, хто такі українці, чи «роси», чи ні. Чи вони натуральні, чи їх німці видумали в 1914 році. Писали різко, довго і без найменшого розуміння того, про що пишуть. Де-хто з українців хотів був відповідати, але більшість вирішила замість того скликати загальні збори української колонії й заснувати українську громаду.

Отак заснувалася в Шанхаї Українська Громада, що замість відповідати на дурну московську писанину, думає взятися за «малоросів», за пропаганду серед чужинців і показати москалям на ділі, що Україна таки існує.

До Управи Громади обрано — на голову інж. К. Опадчого, на секретаря студ. Тоцького.

Першим завданням Громада поставила собі здобути українську літературу, закласти бібліотеку-читальню та нав'язати зв'язки з чужинцями. Була б дуже бажаною поміч Громаді української преси та наукових українських організацій надсилкою своїх видань. Тимчасова адреса Громади: Mr. K w a c h e n k o , pour l'Association Ukrainienne. 19 Tracey Terrace, Route de Sœurs. S h a n g h a i . Chine.

Некролог

— Отец Євген Басанський. Українське громадянство в Туреччині втратило свого найстаршого й наулюбленішого члена. 26 жовтня с. р. несподівано від розриву серця помер отець Євген Басанський, всіма поважааний, хто тільки його знав.

О. Євген був сином харківського протоієрея і народився в Харькові 10 лютого 1854 року. В Харькові-ж скінчив Духовну Школу та Духовну Семинарію. Переїхавши пізніше до Одеси, поступив він до хору одеського кафедрального собору, де своїм чудовим тенором звернув на себе увагу знавця співу пресо священного Никанора, який і рукоположив його в диякони того-ж слбору. В 1887 році їздив покійний до Петербургу в складі почоту пресоєв. Никанора. В Петербурзі-ж скінчив він курси церковного хорового співу при «Пѣвческой Капеллѣ», після чого й написав кілька церковних пісень для хору.

В 1893 році був покійний висвячений у священники при церкві Одеського Дівочого Приюту Марії Федоровни, де давав лекції і співу. Одночасово о. Євген був викладачем лекцій співу в Одеській Єпархіальній Жіночій Школі. Далі було його перенесено до м. Берислава на Херсонщині і на решті знову до Одеси, до церкви при тюрмі, де й прослужив о. Євген 25 років. В 1920 році покійний евакувався до Царгорода, де й жив увесь останній час.

Ще за три дні до своєї несподіваної смерті служив о. Євген службу Божу в церкві при Болгарсько-

му Екзархаті. А 30-го жовтня відбувся його похорон на грецькому кладовищі в Шішлі. До церкви на кладовищі, де відбувалася похоронна служба, зібралися представники емігрантів різних національностей — українці, росіяне, грузини, козакі й т. д. Були тако-ж і інші чужинці — болгары, греки, вірмени. З близьких

О. Євген Басанський

покійного була лише донька його зі своїм чоловіком.

Українська колонія на похороні була репрезентована п. Мурським з дружиною, сотником Забіло з дружиною та пп. Самойленком, Грищенком, Хвилею, Тимошенком, Топчієм, Косяком та инш.

Не можна не відмітити великої уваги митрополита Бориса, заступника Болгарського Екзарха, який у своїй церкві в Царгороді відслужив 30-го жовтня панахиду за спокій душі о. Євгена та виголосив дуже зворушливе і тепле слово про покійного своїм прихожанам.

У Французькому Товаристві Українознавства Парижі.

1 грудня с. р. Cercle d'Etude Ukrainiennes у Парижі відкрив 3-ій рік своєї діяльності викладом абата Quenet на тему «Християнство на Україні за давніх часів сьогодні».

Вітаємо з цієї нагоди Cercle d'Etudes Ukrainiennes і бажаємо йому дальших успіхів у великій праці франко-українського зближення.

В Офісі Нансена.

Офіс Нансена під головуванням п. Макса Губера закінчив шесту сесію. Займався він на цей раз, головним чином, виконанням побажань, прийнятих XIII-ою асамблеєю Ліги Націй в справі біженців відносно влаштування вірменських біженців у Сирії, евакуації частини їх до совітсько-Вірменії, а тако-ж становищем біженців з бувшої Росії, що потерпіли від поводі в Манджурії. Що торкається першого пункту — заходів у Сирії, то Офіс констатував успіх своїх заходів і висловив надію, що до кінця 1933 року він улаштує в Сирії 40.000 вірменських біженців. Так само констатовано, що вже перевезено 6.000 вірменських біженців до Еривані і що на черзі ще є 20.000 вірменських біженців до перевезки до сов. Вірменії.

Що торкається поводі в Манджурії, то Офіс постановив відправити до Харбина спеціальну комісію для виявлення способів допомоги російським біженцям, які потерпіли від розливу Сунгарі.

Далі Рада Офіса констатувала обмеженість своїх фондів в порівнянні з потребами в допомозі емігрантам, і вирішила звернутися до жертводавців з проханням помогти перевести свої завдання.

Після розгляду свого бюджету, Рада Офіса вирішила продовжити уповноваження своїх представників у Німеччині, Австрії, Бельгії, Болгарії, Хінах, Фінляндії, Франції, Греції, Польщі, Балтійських державах, Румунії, Си-

рії, Чехословаччині, Туреччині і Югославії.

Що-до остаточного проєкту вироблення міжнародної конвенції охорони біженців після ліквідації Офіса, яка має, згідно з проєктом, прийнятим раніше, відбутися в 1938 році, то Рада Офіса постановила передати його на розгляд комісії експертів.

Нарешті Рада Офіса прийняла до відома демісії міністрів Фієрлінгера і Шуменковича, та зробила асигновання ріжним біженським організаціям, а саме:

1) На біженців, що перейшли Дністро і знаходяться в Румунії — 10.000 шв. фр.

2) Пану Тюхтяєву в Парижі на притулок — 2.500 шв. фр.

3) Союзів російських інвалідів у Парижі — 8.000 шв. фр.

4) Союзів російських інвалідів у Бельгії — 2.200 шв. фр.

5) Українському Центральному

Комітетові у Польщі — 6.000 шв. фр.

6) Російським організаціям у Нарві — 1.800 шв. фр.

7) Російським інвалідам у Салоніках — 800 шв. фр.

8) Російській артілі в Югославії — 15.000 шв. фр.

9) Рос. т-ву Патріотіка в Празі на будову дому емігрантів—9.000 шв. фр.

10) На одно ліжко в Софійському шпиталі для 6. російських вояків — 1.600 шв. фр.

11) Приватнім особам — 850 шв. фр.

Разом — 57.750 шв. фр.

З усіх вищенаведених асигновань лише одно є для українських біженців — це асигновання УЦК у Варшаві. Українці тако-ж скористають ще з асигновання на біженців, що перейшли Дністро до Румунії.

Зміст.

Париж, неділя, 4 грудня 1932 року — ст. 1. *** — ст. 2. Г л . Л . Чи це можливе? — ст. 3. С т . С і р о п о л к о . Смертність на совітській Україні за планом другої п'ятилітки — ст. 7. О . К о л я д е н к о . Дві хвилини тиші — ст. 9. Б о р и с Л а з а р е в с ь к и й . Шматочки минулого, VII — ст. 10. Драгоманівське свято в Софії — ст. 16. В . А н с ь к и й . Дяка й сором (Лист з Югославії) — ст. 21. О б с е r v a t o r . З міжнародного життя — ст. 23. Х р о н і к а . З життя української еміграції. У Польщі — ст. 26. У Франції — ст. 28. У Болгарії — ст. 28. У Бельгії — ст. 28. У Литві — ст. 29. В Хінах — ст. 29. Отець Євген Басанський (некролог) — ст. 29. У Французькому Товаристві Українознавства в Парижі — ст. 30. В Офісі Нансена — ст. 30.

Вийшло з друку число 3 журналу «За Державність».

Зміст: М. Омельянович - Павленко — ген.-поручник: Зимовий похід. М. Безручко — генштабу ген.-хорунжий: Січові Стрільці в боротьбі за державність (докінчення). О. Шпільнський, сотник: Базар (1921 р. — 1931 р.). П. Ващенко, сотник: До рейду 1921 року. М. Чижевський, підполковник: 15 діб на окупованій Москвою Україні. І. Ремболович, підполковник: Рейд 1921 року. В. Янковський, інженер: За Україну, за її долю. С. Чорний, полковник: Сторінки з 2-го Зимового походу. Д. Зоренко, поручник: На партизанці. В. Савченко-Більський, флоти ген.-хорунжий: Старший лейтенант М. Білінський. Далі: 359 кривавих жертв за Україну (реєстр розстріляних у Базарі). Гліб Лазаревський: Гетьманщина, проф. Дмитро Дорошенко, ілюстрована історія України 1917-1923 рр. (докінчення).

Всього 200 сторінок друку, з фотографіями і мапами.

Журнал «За Державність» можна набувати через редакцію «Тризуба», Управу Військового Т-ва б. вояків Армії УНР у Франції, чи безпосередньо у полк. Садовського, Warszawa, ul. Elsterska 8, m. 8.

Ціна примірника з пересилкою 6 золотих (18 франц. фр.).

До книгарні «Тризуба» поступили на продаж такі видання Українського Наукового Інституту у Варшаві:

Ц і н а у ф р а н к а х

т. I.	Українська людність СССР	17.10
т. II	Статистичні таблиці українського населення СССР ..	57.10
т. III.	Сучасні проблеми економіки України. Збірник	17.10
т. IV.)	Олександр Потебня	17.10
т. V.	Українські джерела церковного права	34.30
т. VI.	С. Лотоцький. Сторінки минулого	22.85
т. VII.	В. Садовський. Праця в СССР	17.10
т. VIII.	Василевський, Галін, Стемповський, Топчибаши, Табуї. Спогади	17.10

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА
Науково-популярний місячник «РІДНА МОВА»
присвячений вивченню української мови.

Головний редактор і видавець проф. д-р Іван Огієнко.
Передплата: 6 зл. річно, 3 зл. піврічно, 1½ зл. за ¼ р.
Заграницею 1 ам. дол. річно.

— Конто чекове П. К. О. No 27110 —

Перше число вийде на початку січня 1933 року.

Адреса Редакції: Warszawa, ul. Stalowa 23 m. 10.

Передплачуючи «Рідну Мову», допомагаєте тим розвиткові української мови!

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО

при Громаді в Шалеті (Vésines-Chalette, 18, rue Lavoisier)
улаштовує в суботу, 10 грудня с. р., з нагоди 5-ої річниці існування
Товариства, під режисурою п. Г. Маслюка ювілейну виставу

ЖИТЕЙСЬКЕ МОРЕ

(продовження «Суєти»)

комедію на 4 дії Ів. Тобілевича. Участь приймає вся труппа.
Спеціальні декорації, костюми, бутафорія і реквізити.

Після вистави — БАЛЬ. Оркестра під орудою п. В. Живодара.
Початок рівно о год. 8 веч.

Адміністратор М. Грушецький. Відповідальний розпорядчик
Управа Громади.

Управа Мистецького Товариства просить усіх бувших членів Мистецького Товариства як рівно-ж і всіх українців, які тепер перебувають по-за Шалетом, вшанувати ювілейну виставу своєю присутністю.

**Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V.
Tél. Danton 80-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imp. de Navarre, 5, r. des Gobelins, Paris (XIII*)